

בענין שליחות בתמורה (תמורה ב: ט.)

התורה אמרה לא יחליפנו ולא ימיר אותו, ואם המר ימיר והיה הוא ותמורתו יהי קודש. ובגמ' תמורה ט. נראה דמהלאו המיותר של ולא יחליפנו למדין שתמורה חל ע"י אחר. ומבאר הגמ' דמיירי שהממיר יש לו בהמה של חולין ורותר להמירה בבהמה של הקדש דאחר, ובעל הקרבן אמר כל הרוצה להמיר יבוא וימיר, דאל"ה הרי אינו יוכל להתפס בדבר שאינו שלו, עכ"ל הגמ'.

והנה בפירוש דברי הגמ' באומר כל הרוצה להמיר יבוא וימיר, פירשו כל האחרונים (המפורסם שבהם הוא המנחת חינוך במצוות תמורה, וע"י בספר המפתח על הרמב"ם תמורה פ"א ה"ג) שלא מדין שליחות נגעו בה שהרי לכאורה קעבר על לאו דלא יחליפנו ואשלד"ע, אלא שבאמירת בעל הקרבן כל הרוצה וכו' בזה הוא רק נותן רשות לאחר להמיר קרבנו, וזה נלמד מקרא דסגי והתמורה חל. אולם נשאר בצ"ע שבתוס' תמורה (דף ב: ד"ה קתני) נראה שצריך שליחות בתמורה, ולכן אין ישראל יכול להמיר את קרבנו של עכו"ם, כיון דעכו"ם אינו בכלל תמורה אף בקרבנו נלמד מקרא, ומילתא דאיהי לא עביד שליח נמי לא מצי עביד ולכן לא מהני השליחות. וכל האחרונים ראו כן תמהו על דברי התוס' דאם לדין שליחות קאתינן עלה, אם כן למה בישראל מהני השליחות הרי אשלד"ע.

והרש"ש על האתר הקשה ג"כ את הקושיא על התוס' והוסיף להקשות, דאפי' אם נאמר דשאני תמורה דגלי קרא דמהני שליחות אף שהוא לדבר עבירה מהיתור של לא יחליפנו, עדיין קשה למה לא נמנה תמורה בין הני דברים במס' קידושין דמהני בהם שליחות אף לדבר עבירה, ונשאר בצ"ע.

אולם על עצם הדין של כל הרוצה להמיר יבוא וימיר יש לעיין, דאוקימנא בגמ' תמורה ט. דמיירי שהממיר (שמעון) לוקח בהמה משלו וממירה בשל המקדש (ראובן), ועל זה אמרו דלא מהני רק באומר כל הרוצה וכו'. לכאורה כל נטילת הרשות הוא לחלל את ההקדש על בהמה אחרת, והרי התוספות במסכת בבא קמא (סח: ד"ה הוא דאמר כצנועין) נקטו בפשיטות שאדם יכול לחלל הקדש של חבירו בלי רשות, דמאחר שהוקדש יצא מרשות בעלים, וא"כ מאי שנא לענין תמורה שצריך רשותו וכ"ש שליחות, וכבר הקשה כן ברש"ש על אתר וכתב שיש ליישב קצת ולא פירש.

לכן נראה שקושיא חדא מתורצת בחברתה, שלכן מיאנו התוספות לפרש דברי הגמרא דכל הרוצה וכו' מיירי רק בנטילת רשות להמיר, דעל זה לא צריך שום קרא, ואדרבא לפי דבריהם במס' בבא קמא לא צריך רשות כדי לחלל ולפדות הקדש, דהקדש אינו שייך להמקדש יותר מלהפודה או להממיר, ובוודאי לא על זה בא הייתור של לא יחליפנו וזה נכלל בעיקר הלאו של לא ימיר, דמה לי אם ממיר הקדש שהקדש הוא או אם ממיר שהקדש אחר.

משום הכי פירשו התוס' דבלאו המיותר של לא יחליפנו, ריבתה התורה שיש איסור לאו על בעל הקרבן שלא יחליפו וימירו את קרבנו, ואם המר אחר בשליחותו הקולר תלוי בצאוורי המשלח, ועל זה בוודאי בעי שליחות שיתחייב המשלח. ובזה מיירי הגמרא באומר כל הרוצה להמיר וכו' דהיינו מדין שליחות, וכמ"ש המנ"ח מכל הרוצה לתרום דמהני מדין שליחות. ולפיכך כתבו התוספות דלא מהני אם עכו"ם אומר כל הרוצה וכו' דכל מילתא דאיהי לא עביד שליח נמי לא מצי עביד.

ובזה יש להבין ג"כ את דברי התוס' בריש מס' תמורה (ב. ד"ה וסופג) שהקשו על דברי המשנה וסופג את הארבעים, אמאי לא תני סופג שמונים שהרי כתיב לא יחליפנו ולא ימיר אותו, ותרצו ב' תירוצים; א' שהמשנה לא נחית למניינא ונקיט לישנא הרגילה על מלקות אבל אה"נ שהממיר לוקח ב' פעמים, עוד תירצו שאינו לוקח רק משום לאו אחד שהרי אמרו בגמרא לקמן דאחד מהלאווין הוא כשממיר קרבנו של אחר, וא"כ אין כאן ב' לאווין בענין אחד.

ונלאו המפרשים להבין את תירוץ הראשון הרי בוודאי דבר זה מבואר בגמ' דב' הלאווין לא מיירי בענין אחד ואיך אפ"ל שחייב ב' מלקיות. והנזר הקודש תירץ דבתירוץ הראשון למדו התוס' שאף התורה חייבה בממיר של אחר, זה נלמד מיתור הלאו, אבל בוודאי עיקר הלאו הוא על הממיר את קרבנו, ולכן למדו התוס' בתירוץ הראשון שהממיר את קרבן שלו חייב ב' עי"ש. אולם לפי דברינו אפ"ל שבה תלוי ב' התירוצים שבתוס', איך לפרש את דברי הגמ' באומר כל הרוצה להמיר יבוא וימיר, אי מיירי בשליחות וכמו שלמדו התוס' בדף ב' או דמיירי רק בנתינת רשות וכמו שפירשו כל המפרשים.

דאם מפרשין אנו דמיירי בשליחות, ועל זה בא הלאו המיוחד של לא יחליפנו, הרי בוודאי זה רק מיתור הלשון לומר שאף שבכה"ל כולה אשלד"ע, תמורה שאני וחייב אם המיר שלוחו, אבל בוודאי הלאו הוא על בעל הקרבן, ואין בהלאו השני יותר מלאו הראשון, וכל הממיר (בין ע"י עצמו ובין ע"י שליח) עובר על ב' הלאווין ולוקח שמונים. ובתירוץ הב' מפרשים את דברי הגמ' דלא איירי כאן משליחות, והלאו של לא יחליפנו הוא על הממיר קרבן של חבירו לאחר שקיבל ממנו רשות, ועל זה בא הלאו המיוחד, וא"כ אין כאן ב' לאווין על ענין אחד והא דאיתא והא דאיתא, ואין כאן ב' מלקיות על אדם אחד בשום צד ודו"ק.

אולם עדיין קשה קושיות הרש"ש, דאם נפרש דמיירי כאן משליחות וחדשה התורה שבתמורה יש שליח לדבר עבירה, למה לא נמנה תמורה בין הני דאמרן בפרק האיש מקדש שיש בה שליחות לדבר עבירה. ואולי נוכל לחלק בדוחק ולהפריד בין הדבקים, דשאני תמורה דכל הלאו הוא על הדיבור של תמורה, ולזה סברו התוס' דאם שלח שליח להמיר את קרבנו, אף דצריך שליחות להתחייב שולחו, אבל מכ"מ אין זה דומה שליחות של טביחה ומכירה או שליחות למעילה, שהוא שליחות על מעשה שיש בה חידוש שהשליח עשה המעשה והמשלח חייב, משא"כ בתמורה השליח אינו עושה מעשה רק דיבור של תמורה, והמשלח עושה דיבור של שליחות אין כ"כ חידוש שיתחייב המשלח, ולכן לא בחדא מחתא מחתינהו בסוגיא דאשלד"ע בקידושין.